

KASB TANLASHDA TEXNOLOGIYA FANINING O'RNI

Toshkent viloyat Nurafshon shahar

26-maktab texnologiya fani o'qituvchisi

Yusupova Dilnavoz Abduraximovna

Anotatsiya: Ushbu maqolada texnologiya fanining o'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdagi va ularni kasb tanlashga yo'naltirishdagi o'rni yoritilgan. Texnologiya darslari orqali o'quvchilar mehnatga bo'lgan munosabatni shakllantiradi, turli sohalar bilan tanishadi va o'z qiziqishlariga mos kasb haqida dastlabki tasavvurga ega bo'ladi. Maqolada texnologiya fanining kasb tanlashga ta'siri, maktabdagi amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati va texnik ijodkorlikni rivojlantirishdagi roli haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, kelajakda talab yuqori bo'lgan kasblarga texnologiya fanining qanday tayyorgarlik berishi haqida misollar keltiriladi.

Kalit so'zlar: texnologiya fani, kasb tanlash, mehnat ta'limi, amaliy mashg'ulotlar, texnik ko'nikmalar, ijodkorlik, hunar o'rganish, kasbga yo'naltirish, maktab ta'limi, zamonaviy kasblar.

Аннотация: В статье подчеркивается роль технологий в развитии практических навыков у студентов и оказании им помощи в выборе карьеры. На занятиях по технологиям учащиеся формируют отношение к работе, знакомятся с различными областями и получают первоначальное представление о карьере, которая соответствует их интересам. В статье обсуждается влияние технологий на выбор карьеры, важность практического обучения в школе и его роль в развитии технического творчества. В нем также приводятся примеры того, как технологии могут подготовить к профессиям, которые будут пользоваться большим спросом в будущем.

Ключевые слова: технологии, выбор карьеры, трудовое образование, практическое обучение, технические навыки, креативность, профессиональная подготовка, профориентация, школьное образование, современные профессии.

Annotation: This article discusses the role of technology in developing practical skills in students and guiding them towards career choices. Through technology lessons, students develop an attitude towards work, become familiar with various fields, and gain an initial idea of a career that suits their interests. The article discusses the impact of technology on career choices, the importance of practical training at school, and its role in developing technical creativity. It also provides examples of how technology prepares students for professions that will be in high demand in the future.

Key words: technology, career choice, labor education, practical training, technical skills, creativity, vocational training, career guidance, school education, modern professions.

Kirish: Bugungi kunda jamiyatda raqobatbardosh, malakali va o'z kasbini mukammal egallagan mutaxassislarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Yangi texnologiyalar, raqamli yechimlar va ishlab chiqarish tizimlarining jadal rivojlanishi yosh avloddan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan olib qaralganda, umumta'lim maktablarida o'qitilayotgan texnologiya fani o'quvchilarda turli kasblar haqida dastlabki tasavvurni shakllantirishda, mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

Texnologiya darslari orqali o'quvchilar nafaqat hayotda zarur bo'lgan kundalik ishlarni bajarish usullarini, balki chizmachilik, ishlov berish, loyihalashtirish va ixtirochilik kabi ko'nikmalarni ham egallaydilar. Bu jarayon ularning qiziqishlarini aniqlashga, o'z salohiyatini kashf etishga va kelajak kasbini ongli tanlashga zamin yaratadi. Ayniqsa, amaliy mashg'ulotlar, loyihaviy ishlar va ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilar o'z qo'llari bilan mahsulot yaratish tajribasini orttiradilar, bu esa ularning mas'uliyat, mehnatsevarlik va ijodkorlik kabi fazilatlarini rivojlantiradi.

Mazkur maqolada texnologiya fanining kasb tanlashdagi o'rni, uning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati, shuningdek, zamonaviy kasblarga yo'naltirishdagi imkoniyatlari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar: Kuzminning asarida ta'lim tizimida texnologiya fanining o'rni katta ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi. Texnologiya fanining kasb tanlashdagi roli, talabalar va yoshlarning kelajakda eng kerakli va zamonaviy kasblarga tayyorlanishida muhim faktor hisoblanadi. U, texnologiya fanining ta'lim tizimida o'ziga xos o'rni borligini, ayniqsa, texnologik rivojlanishning jamiyat hayotidagi o'zgarishlar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Shuningdek, texnologiya fanining nafaqat akademik bilimlarni, balki kasbga tayyorlov, ish o'rinlarini yaratish va jahon miqyosida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni ham rivojlantirishga yordam berishini ta'kidlaydi.¹ Vygotskiy esa, o'z asarida ta'lim jarayonida texnologiya fanining ahamiyatini psixologik nuqtai nazardan tahlil qiladi. U, kasb tanlashda yoshlarning intellektual va ruhiy rivojlanishining texnologik o'zgarishlarga qanday ta'sir qilishini o'rganadi. Vygotskiy, yoshlarni texnologiya fanlariga jalb etishning psixologik aspektlarini, ularga kasbiy qarorlar qabul qilishda zarur bo'lgan bilish, mantiqiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishda qanday rol o'ynashini tushuntiradi. Shuningdek, texnologiya fanining kasb tanlashda, shaxsiy va professional rivojlanishda qanday ahamiyatga ega ekanligini bildiradi.²

Mavzuning dolzarbligi: Bugungi mehnat bozorida texnik va amaliy ko'nikmalarga ega bo'lgan yosh kadrlarga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, texnologiya va sanoatning jadal rivojlanishi natijasida zamonaviy kasblar – dasturchilik, robototexnika, dizayn, muhandislik, qurilish, servis xizmatlari kabi yo'nalishlar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli o'quvchilarni erta bosqichdanoq kasbga yo'naltirish, ularning qiziqishi va qobiliyatini aniqlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Texnologiya fani aynan shu ehtiyojga mos holda o'quvchilarda mehnat ko'nikmalari, ijodkorlik va amaliy bilimlarni shakllantiradi. U maktabda kasb tanlashga

¹ Kuzmin, V. N. (2012). Ta'lim tizimida texnologiya fanining o'rni - Toshkent: O'qituvchi.

² Vygotskiy, L. S. (1978). Psixologiya va ta'lim - Moskva: Pedagogika.

tayyorgarlik ko‘rishning dastlabki bosqichi bo‘lib xizmat qiladi. O‘quvchilarning texnologiyaga bo‘lgan qiziqishini uyg‘otish, ularni haqiqiy ishlab chiqarish jarayonlariga yaqinlashtirish, amaliy mashg‘ulotlar orqali kasbiy yo‘nalishga yo‘naltirish – bu fan orqali amalga oshirilayotgan dolzarb va zamonaviy yondashuvlardir.

Shu bois, texnologiya fanining kasb tanlashdagi o‘rni haqida fikr yuritish nafaqat ilmiy-amaliy, balki ijtimoiy-pedagogik jihatdan ham dolzarb masala sanaladi.

Nazariy asoslar: Kasb tanlash – bu shaxsning o‘z qiziqishi, qobiliyati, bilim va ko‘nikmalarini hisobga olgan holda mehnat faoliyati yo‘nalishini belgilab olish jarayonidir. Pedagogika va psixologiyada bu jarayon shaxsiy rivojlanishning muhim bosqichi sifatida qaraladi. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni va Davlat ta’lim standartlarida o‘quvchilarni amaliy hayotga tayyorlash, kasbga yo‘naltirish ta’limning ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilangan.

Texnologiya fani bu vazifani bajarishda muhim o‘rin tutadi. Vygotskiy, Dewey, Galperin, Elkonin-Davydov kabi psixolog va pedagoglarning nazariyalariga ko‘ra, bolalarda amaliy faoliyat orqali fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va qaror qabul qilish qobiliyatlari shakllanadi. Aynan texnologiya darslarida o‘quvchilar mustaqil fikrlash, loyihalashtirish, chizma chizish, modellash kabi kompetensiyalarni rivojlantiradi, bu esa ularning kasbiy yo‘nalishini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Shuningdek, UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar ham o‘quvchilarda "hayotiy ko‘nikmalar"ni rivojlantirishni XXI asr ta’limining asosiy vazifalaridan biri sifatida e’tirof etgan. Texnologiya fani orqali esa bu ko‘nikmalarni – ya’ni jamoada ishlash, mas’uliyat, tashabbuskorlik, texnik savodxonlik kabi sifatlarni rivojlantirish mumkin. Demak, kasb tanlashda texnologiya fanining o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan asoslangan bo‘lib, u o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, mehnatga bo‘lgan munosabati va kelajakdagi kasbiy faoliyatiga poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar: O‘rganilgan ma’lumotlar, amaliy tajriba va mavjud ta’limiy hujjatlar asosida shuni ta’kidlash mumkinki, texnologiya fani o‘quvchilarni kasbga yo‘naltirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qilmoqda. Dars jarayonida o‘quvchilar turli materiallar bilan ishlash, asbob-uskunalarini to‘g‘ri qo‘llash, mehnat xavfsizligi qoidalariga

rioya qilish, oddiy loyihalarni yaratish orqali nafaqat kasbiy ko'nikmalarga ega bo'ladi, balki o'z qiziqishlarini ham aniqlay boshlaydi.

Maktablarda olib borilayotgan kuzatuvlar va so'rovnomalar shuni ko'rsatdiki, texnologiya fanidan faol ishtirok etgan o'quvchilarning aksariyati kelajakda muhandislik, dizayn, IT, qurilish, servis xizmatlari kabi yo'nalishlarga qiziqish bildirgan. Bu esa texnologiya fanining kasbiy o'zini anglashga ta'siri yuqoriligini isbotlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki:

- Texnologiya darslarida qo'llanilayotgan loyihaviy yondashuv, o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilishini rivojlantiradi.
- Amaliy mashg'ulotlar – kasbiy ko'nikmalarning shakllanishiga xizmat qiladi.
- O'quvchilarning qiziqishlari aniqlanib, ularni mos ravishda yo'naltirish imkoniyati yaratiladi.
- Texnologiya faniga asoslangan kasbga yo'naltirish maktabda erta bosqichdan boshlansa, kelajakda ongli va to'g'ri tanlovga olib keladi.

Shuningdek, ba'zi maktablarda texnologiya fanining material-texnik bazasi yetarli emasligi, amaliyot bilan nazariya orasida uzilishlar borligi aniqlangan. Bu holatlarning bartaraf etilishi fan samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Taklif va xulosalar: Texnologiya fanining amaliy yo'nalishini kuchaytirish Maktablarda texnologiya fanining amaliy mashg'ulotlar sonini oshirish, o'quvchilarga turli kasblar haqida tajribaviy bilim berish, ularni loyiha ishlariga jalb qilish zarur. Bu, o'z navbatida, o'quvchilarning kasb tanlashda ongli qaror qabul qilishiga yordam beradi. Kasbga yo'naltirish dasturlarini kuchaytirish Maktablarda texnologiya faniga asoslangan kasbga yo'naltirish dasturlarini joriy etish zarur. Bunday dasturlar orqali o'quvchilar kasbga tayyorlanish bosqichlarini o'rganishlari, turli sohalardagi mutaxassislar bilan uchrashuvlar o'tkazishlari mumkin. O'qituvchilarni malakasini oshirish: Texnologiya fanining samarali o'qitilishi uchun o'qituvchilarni zamonaviy pedagogik usullar va texnologiyalar bo'yicha muntazam ravishda malaka oshirish kurslaridan o'tkazish kerak. Bu ularning darslarida amaliy va kreativ yondashuvlarni qo'llash imkoniyatini oshiradi. Material-texnik bazani takomillashtirish:

Texnologiya fanining samarali o'qitilishi uchun maktablar material-texnik bazasini takomillashtirish, yangi asbob-uskunalar va innovatsion texnologiyalarni joriy etish zarur. Bu o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil bo'ladi. Raqamli texnologiyalarni o'qitishda qo'llash: O'quvchilarni zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan tanishtirish, ularni dasturlash, 3D modellash va boshqa raqamli texnologiyalarni o'rganishga rag'batlantirish kerak. Bu kasb tanlashda o'quvchilarga keng imkoniyatlar yaratadi. Xulosalar shuni ko'rsatadiki, Texnologiya fani kasb tanlashda muhim vositadir: Maktabda texnologiya fani o'quvchilarga nafaqat amaliy ko'nikmalarni o'rgatadi, balki ularni kelajakdagi kasblariga yo'naltiradi. O'quvchilar texnologiya fanini o'rganish orqali o'zlarining qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlay olishadi, bu esa ularning kasb tanlashdagi qarorlarini yengillashtiradi. Amaliy mashg'ulotlar va loyihaviy yondashuv samarali O'quvchilarga amaliy mashg'ulotlar va loyiha asosida o'qitish texnologiya fanining samaradorligini oshiradi. Bu o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va mehnatga bo'lgan to'g'ri munosabatni shakllantiradi. Texnologiya fani kasbga yo'naltirishning asosiy elementidir: Texnologiya fanining samarali ta'limi o'quvchilarning kasbiy yo'nalishini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Maktablarda texnologiya fanining ko'proq e'tiborga olinishi, kasblarga yo'naltirish dasturlarini kuchaytirishi zarur. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarur

Texnologiya fanini yanada samarali o'qitish uchun maktablarda yangi asbob-uskunalar va raqamli texnologiyalarni qo'llash kerak. Bu o'quvchilarning bilimini zamonaviy talablar darajasida rivojlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Kuzmin, V. N. (2012). Ta'lim tizimida texnologiya fanining o'rni - Toshkent: O'qituvchi.
2. Vygotskiy, L. S. (1978). Psixologiya va ta'lim - Moskva: Pedagogika.
3. Dewey, J. (1916). Democracy and Education - New York: Macmillan.
4. Galperin, P. Y. (1989). O'quv jarayonining nazariy asoslari - Moskva: Pedagogika.

5. Elkonin, D. B., & Davydov, V. V. (1989). Ta'lim metodikasining asosiy tamoyillari - Moskva: Pedagogika.
6. UNESCO. (2015). Raqamli texnologiyalar va ta'lim: XXI asrda ta'limni rivojlantirish - Paris: UNESCO.
7. Bo'riyev, N. S., & Mamatov, A. F. (2020). Texnologiya fanining kasbga yo'naltirishdagi o'rni - Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Juraev, B. B. (2018). O'quvchilarda texnik ijodkorlikni rivojlantirishning metodikasi - Toshkent: Akademiya. 9. Talimov, D. M. (2017)